

Oliy ta'limning bu roli, ayniqsa, zamonaviy texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning tez rivojlanayotgan sharoitida yanada muhimdir. Ta'lim olgan yoshlar raqamli texnologiyalarni samarali qo'llashga qodir bo'lib, bu esa O'zbekistonning texnologik innovatsiyalarga moslashuvchanligini va raqobatbardoshligini oshiradi. O'z navbatida, bu holat mamlakatning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash va xalqaro miqyosda tan olinishiga olib keladi, bu esa O'zbekistonni global iqtisodiyotda muhim o'yinchiga aylantiradi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'limning kuchli va zamonaviy tizimi O'zbekistonning kelajakdagi barqaror rivojlanishi uchun zarur bo'lgan barcha asosiy elementlarni ta'minlaydi: raqobatbardosh kadrlar, ilmiy va texnologik yangiliklar, hamda jamiyatning ijtimoiy va siyosiy faolligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 11-sentabrdagi PF-158-sonli "O'zbekiston – 2030" strategiyasi to'g'risida" gi farmoni, <https://lex.uz/ru/docs/>
2. Mavludaxon saidova (2022). Yuqori malakali mutaxassislar tayyorlashda ishlab chiqarish va ta'lim integratsiyasini rivojlantirish. *Talqin va tadqiqotlar ilmiy-uslubiy jurnali*, 1 (9), 61-65.
3. Паршина Н. В. Человеческий капитал: сущность, содержание, особенности // *Мир современной науки*. – 2013. – № 3 (18). – С. 65–71.
4. [Prezident "O'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqladi – O'zbekiston yangiliklari – Gazeta.uz](https://www.gazeta.uz)
5. <https://xs.uz/ru/post/shavkat-mirziyoev-osnovnaya-tsel-razvivat-chelovecheskij-kapital-v-nashej-strane>

ISLOM MOLIYASI ORQALI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTINI YANADA RIVOJLANTIRISH

Raxmatov Hamid

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi katta o'qituvchisi

Mintaqadagi eng ko'p aholi va musulmonlar eng ko'p jamlangan davlat bo'lgan O'zbekiston bo'lib o'z hududida Islomiy moliya orqali moliyaviy sanoatini rivojlantirish uchun juda katta istiqbolga ega. Islom moliya mahsulotlarning mavjudligi O'zbekistonga nafaqat o'zining ko'p sonli musulmon aholisidan, balki qo'shni davlatlardan, shuningdek, Yaqin Sharq, Janubiy va Janubi-Sharqiy Osiyo va ba'zi boshqa musulmon davlatlaridan investorlar mablag'larini jalb qilish imkonini beradi. Birgina mamlakatdagi islom bank ishi va moliyasining potentsial mijozlari O'zbekistonda yashovchi 25 millionga yaqin musulmondur [1].

O'zbekistonda moliya institutlari tomonidan taklif etilayotgan yangi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarning paydo bo'lishi bilan mamlakat aholisining ehtiyojlarini hisobga olish yanada aniq va zarur bo'ldi. O'zbekistonda aholining ko'pchiligi diniy e'tiqodiga ko'ra musulmon ekanligini inobatga oladigan bo'lsak, ularning o'ziga xos diniy ehtiyojlari o'z biznesi va shaxsiy ehtiyojlarini qondirish uchun shariatga mos

moliyalashtirish usullariga rioya qilishlarini taqozo etadi. Shu sababli, moliyalashtirishning shariatga mos usullari va imkoniyatlarini o'rganish va aholining ushbu ehtiyojlarini qondirish uchun yo'lga qo'yish juda muhimdir. O'zbekiston Prezidentining 2018 yil ushbu sohani tashkil etish va tartibga solishga qaratilgan "O'zbekiston Respublikasida islom banki va moliyasi infratuzilmasini yaratish to'g'risida"gi qarori loyihasi "Loyihalar va qonunlar muhokamasi portaliga joylashtirildi". Hujjat aholi va tadbirkorlarning o'sib borayotgan ehtiyojlarini qondirish va moliyalashtirishning muqobil usullarini yaratish, ko'rsatilayotgan bank-moliya xizmatlari ko'lamini kengaytirish, Islom bank ishi doirasida ichki va tashqi bozorlardan resurslarni safarbar etish maqsadida ishlab chiqilgan [2]. Chunki O'zbekiston iqtisodiyotiga islom banki va moliya mahsulotlarini joriy etish haqida gap ketganda, uning istiqbollari keng va juda ko'p. O'zbekiston iqtisodiyoti hali ham o'zining qishloq xo'jaligi sanoatiga kuchli bog'liqligi va Islom moliyasining "Salom" shartnomasi qishloq xo'jaligi mahsulotlarini rejalashtirish va yetishtirishda fermerlarni moliyalashtirish uchun juda qulay bo'lishi bilan ajralib turadi. Moliyachi hosilni jozibador narxlarda oldindan xarid qilish orqali ham fermerlar xam yetarlicha foyda ko'rishadi.

Xuddi shunday, Istisna shartnomasi ko'plab ishlab chiqarish, mahsulotlar tayyorlash va qurilish loyihalarini moliyalashtirishda keng qo'llanilishi orqali O'zbekistonda quruvchi firmalar va kompaniyalarga muqobil moliyalash mahsuloti singari xizmat qila oladi. Loyihada ishlab chiqarish bosqichlariga ko'ra moliyalashtirishning moslashuvchanligi ushbu istisna shartnomasini ko'p hollarda muqobil va qulayligini oshiradi.

Foydalanilmayotgan moliyaviy resurslardan foydalanish: Islomiy moliya diniy sabablarga ko'ra an'anaviy bank faoliyatidan chetda qolishi mumkin bo'lgan aholi qatlamlari uchun moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini beradi va amaldagi mamlakat pul oqimini diniy qatlamning pullari bilan boyitadi. Bunday inklyuzivlik tadbirkorlik va kichik biznesning o'sishiga ham yordam beradi. Bundan tashqari mamlakatdagi pul aylanmasini oshishiga xizmat qiladi va oqibatda inflatsiyaga tezirarli darajada ijobiy ta'sir qiladi.

Infratuzilmani rivojlantirish: Sukuk (islom obligatsiyalari) kabi islomiy moliya vositalaridan infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish uchun foydalanish mumkin. O'zbekistonda infratuzilmani rivojlantirishga ehtiyoj bor va Sukuk yo'llar, ko'priklar, elektr stansiyalari va boshqa muhim loyihalar uchun investitsiyalarni jalb qilishda yordam bera oladi.

Xorijiy investitsiyalar: Aksariyati musulmon davlatlardan kelgan ko'plab sarmoyadorlar shariatga mos sarmoya imkoniyatlarini izlashadi va afzal ko'rishadi. O'zbekiston islomiy moliyani qo'llash orqali yangi sarmoyadorlar zaxirasini jalb qilishi, investitsiya manbalarini diversifikatsiya qilishi va iqtisodiy faollikni so'zsiz rag'batlantira oladi.

Islomiy bank: O'zbekistonda islomiy banklarni tashkil etish moliyaviy barqarorlikni rag'batlantirishi va an'anaviy bank xizmatlariga shariatga muvofiq alternativa taklif qilishi mumkin. Islom banklari foyda va zararni taqsimlash tamoyillari

asosida faoliyat yuritadi, bu esa tavakkalchilikni taqsimlash va oqilona moliyaviy boshqaruvni rag'batlantirishi mumkin.

Halol sanoat: Islomiy moliya bank va investitsiyalardan tashqari turli iqtisodiy tarmoqlarni, jumladan halol sanoatni ham qamrab oladi. O'zbekiston halol mahsulot va xizmatlarga bo'lgan ichki va xalqaro talabni qondirish uchun halol sanoatini rivojlantirishi, shu orqali eksportni oshirishi va ish o'rinlari yaratishi mumkin.

Axloqiy investitsiyalar: Islomiy moliya axloqiy va ijtimoiy mas'uliyatli investitsiyalarga urg'u beradi. Shariat tamoyillariga rioya qilgan holda, sarmoyalar qimor, spirtli ichimliklar va tamaki kabi sohalardan qochadi. Bu O'zbekistonning barqaror va mas'uliyatli iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish borasidagi sa'y-harakatlariga mos keladi.

Mikromoliyalash: Islom mikromoliya institutlari kam ta'minlangan jismoniy shaxslar va kichik biznes sub'yektlariga moliyaviy xizmatlar ko'rsatishi, tadbirkorlikni rag'batlantirish va qashshoqlikni kamaytirishi mumkin. Islomiy moliya salohiyatidan foydalanish uchun O'zbekiston tegishli me'yoriy-huquqiy bazani, moliyaviy infratuzilmani va shariatga muvofiq moliya sohasida tajribani rivojlantirishi kerak bo'ladi. Bundan tashqari, bizneslar, investorlar va keng jamoatchilikning islomiy moliya haqida xabardorligini oshirish uni muvaffaqiyatli amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Umuman olganda, islomiy moliyalashtirishni O'zbekistonning iqtisodiy landshaftiga integratsiyalash yanada inklyuziv, barqaror va barqaror iqtisodiy o'sishga yordam berishi mumkin.

O'zbekistonda islom banki va moliyasining rivojlanishi va kengayishi so'nggi o'zgarishlarga va yangi islom moliya institutlarining ochilishiga e'tibor qaratilib hujjatlash bo'shlangan [3]. Islom moliya tamoyillari O'zbekiston moliya sektori barqarorligiga, ayniqsa, o'zgaruvchan iqtisodiy davrlarda ijobiy hissa qo'sha olishi o'rganilgan [4]. Islomiy moliyaning O'zbekiston iqtisodiyotining muhim sektori bo'lgan kichik va o'rta korxonalariga ta'sirini yoritib beruvchi tadqiqotlar olib borildi. Ulardan biri Islom banking mahsulotlari tadbirkorlik va innovatsiyalarni rag'batlantirish, kichik va o'rta biznes uchun muqobil moliyalashtirish imkoniyatlarini taqdim etdi [5]. Islomiy moliyani O'zbekistonning qishloq va kam rivojlangan hududlarida moliyaviy qo'shilish, shariatga muvofiq mikromoliyalash sxemalari orqali kambag'allikni kamaytirish va turmush darajasini yaxshilash vositasi sifatida tahlil qilishdi va ijobiy bog'liqlik borligini topildi [6]. Samaradorlik va rentabellikni taqqoslashda Islom banklarining operatsion samaradorligi va rentabelligini O'zbekistondagi an'anaviy banklar bilan solishtirish bo'yicha tadqiqotlar olib borildi va islom moliya institutlarining barqarorligi va samaradorligiga oydinlik kiritadi [7].

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, O'zbekistonda islom moliya sanoatini rivojlantirish istiqbollari katta. Yuqorida aytib o'tganimizdek, mamlakatda islomiy bank va moliya mahsulotlarini joriy etishni oqlash uchun ham diniy, ham iqtisodiy sabablar mavjud. Bu orqali O'zbekiston nafaqat mahalliy aholining bunday mahsulotlarga bo'lgan talabini qondirishi, balki ko'plab xorijiy investorlarni O'zbekistonning ular uchun ochilayotgan yangi sarmoyaviy imkoniyatlariga jalb qilishi mumkin. O'zbekistonda

Markaziy Osiyo mintaqasi uchun islomiy moliya markaziga aylanish uchun barcha kerakli parametrlar mavjud. Yagona etishmayotgan bo'g'in - bu yangi sanoatning ishlashi uchun tegishli qonunchilik va infratuzilma.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Karimov, J. va boshqalar. (2021). "O'zbekistonda islom moliyasining qonunchilik asoslari". *Islom iqtisodiyoti va moliyasi jurnali*, 15(2), 34-50.
2. Mamatov, S., & Asadov, A. (2019). *Prospects of Islamic finance and its products for economy of Uzbekistan. Articles of academic staff*, 37. 1
3. Rasulov, A. (2022). "O'zbekistonda islom bankingining rivojlanish tendentsiyalari". *Central Asian Financial Review*, 12(1), 21-37.
4. Ismoilov, B. va Abdurahmonov, K. (2019). "Iqtisodiy davrlarda islom banklarining barqarorligi: O'zbekistondan dalillar". *O'zbekiston Iqtisodiy tadqiqotlar jurnali*, 9(4), 44-58.
5. Umarov, X. va Hamidov, V. (2020). "Islom moliyasining O'zbekistonda kichik va o'rta biznesga ta'siri". *O'zbekiston tadbirkorlik huquqi jurnali*, 5(3), 112-128.
6. Karimova, T. va Rashidov, A. (2021). "Islom mikromoliyalash va qashshoqlikni kamaytirish: O'zbekiston misolida. Toshkent universiteti iqtisodiy sharhi", 6(2), 75-89.
7. Nazarov, Z. (2023). "O'zbekistonda islom va an'anaviy banklar samaradorligining qiyosiy tahlili". *Xalqaro bank va moliya jurnali*, 21(1), 65-83.

QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA IQTISODIY FAOL AHOLI DINAMIKASI

Rahimboyev Muxtorbek

Toshkent Xalqoro Moliyaviy Boshqaruv va

Texnologiyalar Universiteti

"Iqtisodiyot va boshqaruv" kafedrasi o'qituvchisi

Transformatsion iqtisodiyotning zamonaviy sharoitida O'zbekiston Respublikasi aholisini ish bilan ta'minlash, mehnat bozorini yaratish va ishsizlikning oldini olish muammosiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Qoraqalpog'iston Respublikasi mehnat bozorini shakllantirish va undan foydalanish muammosi alohida ahamiyat kasb etadi, chunki u jamiyat, sanoat, hudud, korxonalarining holatini, ularning hayotiyligini aks ettiradi. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni ijrosini ta'minlash, Qoraqalpog'iston Respublikasi hududlarida sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmatlar sohasining kelgusi besh yildagi istiqbollari hamda har bir tuman va shaharning "o'sish nuqtalari"ni belgilash, ijtimoiy sohani rivojlantirish orqali aholi salomatligi hamda turmush darajasini yanada yaxshilash maqsadida Vazirlar Mahkamasi qaror qiladi: Qoraqalpog'iston Respublikasida 2022 — 2026-yillarda yalpi hududiy mahsulot hajmini 1,5 baravarga, sanoat mahsulotlari hajmini 1,5 baravarga, qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishni 1,2 baravarga, xizmatlar hajmini 2,9 baravarga hamda qurilish ishlari hajmini 1,4 baravarga oshirish orqali